

Ohavalainen lapsi ei ole muotoseikka

lin kunnanvaltuusto päätti Ohavan koulun lakkauttamisesta marraskuussa 2021. Huolimatta siitä, että päätöksestä oli tehty useita valituksia hallinto-oikeuteen, kunta toimeenpani päätöksen ja Ohavan koulua ei avattu syksyllä 2022. Pohjois-Suomen hallinto-oikeus kumosi kunnanvaltuuston päätöksen, koska lakkauttamispäätöksen valmistelu oli puutteellista: Ohavan koulun henkilökunnalle, oppilaille ja heidän huoltajilleen ei annettu riittävästi tietoa eikä mahdollisuutta vaikuttaa päätöksentekoon. Nyt olemme tilanteessa, jossa Ohavan koulua ei ole lakkautettu, mutta lapset käyvät muualla koulua. Kunnassa pohditaan nyt etenemistä asiassa, jotta toiminta olisi lainmukaista. Vääräleuat ovat heittäneet, että oikeuden päättös perustui muoto-seikkoihin tuijottamiseen.

Haluamme tuoda esille, miksi päädyimme tekemään kunnallisvalituksen Ohavan koulun lakkauttamispäätöksestä. Ensinnäkin, koko valmistelun ajan Ohavan kyläläisiä vaivasi epäpäättöisyys; miksi koulua ollaan lakkauttamassa? Miksi samassa yhteydessä puhuttiin ryhmäperhepäivähoito Tenavatuvan lakkauttamisesta, vaikka sen lapsimäärä on ollut vuosikausia täysi ja lapsia jopa jonossa? Miksei

Kuntapäätöksissä, joiden vaikutukset kohdistuvat lapsiin, on aina tehtävä lapsivaikutusten arviointi, jossa arvioidaan päätöksen vaikutukset jokaisen lapsen ja perheen kohdalla. Ohavan koulun lakkauttamisen yhteydessä lapsivaikutusten arviointia ei ole tehty siinä laajuudessa, jossa laki sitä edellyttää. Lapsivaikutusten arvioinnissa arvioidaan päätösten ja toiminnan vaikutuksia lapsiin ja lasten oikeuksien toteutumiseen.

Vaikutusten arviointi mahdollistaa eri vaihtoehtojen vertailun ja parhaan ratkaisun löytämisen. Tavoitteena on selvittää, miten lapsen oikeudet toteutuvat ja millaisia hyötyjä tai haittoja lapsiin kohdistuvilla päätöksillä ja toiminnalla aiheutetaan? Mistään palveluraportista tai asiakirjoista ei löytynyt lapsivaikutusten arviointia tässä laajuudessa, siinä edes suppeammasa muodossa. Lapsilta oli kysytty lyhyitä mielipiteitä Ohavan koulusta yleensä, mutta laajempaa pohdintaa esimerkiksi siitä, miten ylipitkiksi venyvät koulupäivät matkoineen vaikuttavat pikkulasten jaksamiseen ja vaikkapa harrastuksiin osallistumiseen, ei löytynyt, eikä niitä valtuustolle esitelty.

Väkisinkin prosessista vaikututti mielikuva, että juuri syksyllä 2021 aloit-

Ohavan koulu

kuitattiin pitenevän vain 10 minuutilla, jossa ajassa henkilöautolla ajaa Ohavasta Kuivaniemelle.

Todellisuudessa lasten koulukuljetusten olemassa olevien reittien suunnittelu oli alunalkaenkin virheellistä tai sitten niitä ei oltu tehty lainkaan. Lapsethan koottiin Ohavan koulun läheiselle tiealueelle, josta he jatkoivat matkansa Kuivaniemen koululle. Lapset olivat ilman valvontaa nelosten varressa odottamassa jatkoyhtiä aamulla ja iltapäivällä jopa 45 minuutin ajan.

Nyt suunniteltiin, että kaikki lapset 1. luokkalaisista lähtien odottavat samalla tavalla ilman valvontaa ras-

sä, viitenä päivänä viikossa ilman mahdollisuutta vesikäynteihin. Aika harva aikuinenkaan suostuisi moiseen työmatkaan. Nuorisolaki päivitettiin vastikään ja siihen sisällytettiin tavoite maksuttomasta harrastuksesta koulupäivän yhteydessä. Ohavalaisille lapsille harrastaminen koulupäivän jälkeen ei ole mahdollista, koska lakiin säädetty maksimiaika kuluu jo taksissa istuen.

Toinen täysin unohtettu lapsiin kohdistuva vaikutus oli esikouluilaisten tilanne, kun Ohavan koululla ei esikoulua enää järjestetty.

Ilman muuta vanhemmat olettivat, että kunta noudattaa perusopetuslakia, jonka mukaan myös esikouluikäiselle kuuluu maksuton kuljetus kodin tai varhaiskasvatustyksikön sekä esiopetuksen välillä, kun matka on yli 5 kilometriä suuntaansa. Niinpä vanhemmat olettivat, että myös esikouluilaiset kulkevat koulukyydin mukana Tenavatuvalla Kuivaniemelle esiopetukseen ja takaisin.

Sen sijaan perheet löysivät itsensä loppukeväästä 2022 tilanteesta, jossa heidät pakotettiin joko vaihtamaan lapsen varhaiskasvatusta paikalle lin Haminaan yksikköön, jossa järjestetään myös esiopetusta tai sitten kuljettamaan lapset Kuivaniemen koululle esiopetukseen ja tarvittaessa iltapäiväkerhoon, jonka asiakasmaksu on moninkertainen verrattuna päivähoitomaksuihin. Kyydytyksen järjestämisestä Tenavatuvan ja esiopetuksen välillä tehtiin kuntalaisaloite syksyllä 2022, johon vastauksena oli, että asiaa selvitetään.

Toteutettu ratkaisu on perheille kohtuuton ja lap-

sille täysin luokaton. Koulun aloitusvaiheessa, jo esikoulussa, solmitaan jopa elinikäisiä kaverisuhteita. Nyt osa lapsista joutuu jättämään Tenavatuvalla tutun leikkikopuran ja siirtymään lin Haminan päiväkotiin vuodeksi ja rakentamaan siellä uusia kaverisuhteita. Vuoden kuluttua he joutuvat jättämään juuri solmitut kaverisuhteet taakseen ja aloittamaan taas alusta Kuivaniemen koulun 1. Lk:lla. Siellä taas suurimmalla osalla on jo omat pitkäaikaiset kaveripiirinsä, joihin on usein vaikea päästä sisälle.

Kotona olevilla tai kotona työskentelevillä vanhemmilla ei enää käytännössä ole mahdollisuutta saada esikouluikäiselle lapselleen hänelle kuuluvia varhaiskasvatuksen palveluita, sillä ajaminen kotoa päiväkotiin kaksi kertaa päivässä tekee vähintään 80 km matkan, mikäli perhe asuu Ohavassa nelosten tuntumassa. Siispä perheet joutuvat tyytymään pelkkään esiopetukseen.

On tietenkin muistettava, että vain osa perheistä asuu Ohavan kylällä, muiden ajomatkat ovat vielä tätäkin pidempiä. Jos tyytyy kunnan ehdottamaan Kuivaniemen kerhotuomintaan iltapäivisin, on iltapäiväkerhomaksu erityisesti pienituloisille jopa 120 euroa/kk kalliimpaa kuin osa-aikainen varhaiskasvatus.

Sivistyspalveluiden järjestäminen on kunnan lakisääteisiä palveluita, joiden laadusta ja tasapuolisesta saatavuudesta koko kunnan alueella tulisi huolehtia. Etenkin kouluverkkoosuunnittelussa lapsen etu on aina ensisijainen jo lain määräämänä. Vaikutukset talouteen ovat ilman muuta

myös tärkeitä, mutta miten vaikutuksia voidaan arvioida, kun laskelmat perustuvat arvioihin? Vuoden 2023 osalta yhtään säästöä ei ole todennettävissä. Päinvastoin, neljän lapsiperheen poismuuton myötä kunnan tulokertymä valtionosuuksien pieneen noin 25 000 €/v ja lisää tappiota tulee kunnallisverokertymän menetyksenä.

Kuntalasiin kohdistuviin päätösten tulee toteutua lainmukaisesti ja kuntalaisten oikeusturvaa kunnioitetaan. Hallintolakiin kirjattu määräys kuulemisesta on yksi perustavanlaatuisimmista kuntalaisen oikeuksista. Jos asianosaisia olisi aidosti kuultu ja kuunneltu, olisi selvittynyt mitä koulun lakkauttaminen oikeasti merkitsee ja miten se tulee vaikuttamaan lasten ja alueen lapsiperheiden arkeen.

Mikäli valtuutetuille olisi esitetty tarkat suunnitelmat ja kustannuslaskelmat, laadukas lapsivaikutusten arviointi, koulukuljetusreitit matka-aikoinen, kokonaisvaltainen selvitys päätöksen vaikutuksesta lapsiperheiden arkeen sekä strategisen sijaintinsa vuoksi Ohavan koulun lakkauttamisen vaikutukset asukasluvun laskun kautta kuntatalouteen (pienentyneet valtionosuudet ja verokertymä), niin silloin valtuusto olisi voinut perustaa päätöksensä faktoihin, eikä arvioihin ja oletuksiin.

Kenenkään lapsen hyvinvointia ei voi nimittää muotoisekaksi, ei myöskään ohavalaisen.

**Maarit Tihinen,
Annika Ylitalo**

Sivistyspalveluiden järjestäminen on kunnan lakisääteisiä palveluita, joiden laadusta ja tasapuolisesta saatavuudesta koko kunnan alueella tulisi huolehtia. Etenkin kouluverkkoosuunnittelussa lapsen etu on aina ensisijainen jo lain määräämänä.

kunta järjestänyt kyläläisille tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia asiasta?

Kunnan keväällä 2020 laatimassa palveluraportissa tuotiin esille suuntaviivoja kunnan kouluverkkoosuunnitteluun. Raportista löytyi useita hämmäntäviä ja epäselviä kohtia; etenkin kustannuslaskelmien kohdalla. Näihin laskelmiin yritimme useissa yhteyksissä saada selvennystä siinä onnistumatta. Palveluraportissa oppilasmäärät vaihtelivat sivusta toiseen. Ihmettelimme myös, miksi kustannuslaskelmassa käytettiin talousarvion lukuja, eikä todellisia, toteutuneita kustannuksia? Näytti, että jokaisessa esittelystä - lautakunnassa, kunnanhallituksessa ja valtuustossakin - laskelmat ja luvut muutettiin.

tanut uusi valtuusto joutui tekemään päätöksensä enemmän yksipuolisiin mielipiteisiin perustuen kuin kokonaisvaltaiseen arviointiin tai huolelliseen selvittelyyn pohjaten.

Yksi merkittävimmistä muutoksista pienten lasten päivittäiseen elämään oli koulumatkan pituuden kasvaminen ja matka-aikojen piteneminen. Koulukuljetusmatkoista informoitiin valtuutetuille vain, että matkat kasvavat, mutta olemassa olevia reittejä voidaan hyödyntää. Yritimme tuoda esille huoltamme lasten kasvavista matka-ajoista järjestämällä ”elämysajotempaus”, johon tosin osallistui vain kourallinen päätäjiä. Kunnanvaltuuston kokousta kuunnellessamme huomasimme järkytykseemme, että matka-ajat

kaasti liikennöidyn maan tien viereissä säällä kuin säällä. Koska reittien suunnitteluun ei kunnan puolelta tullut mitään muutoksia, asiasta jouduttiin ilmoittamaan aluehallintovirastoon, joka määräsi, että asianmukainen valvonta alueella on toteuduttava ja odotusajan on oltava mahdollisimman lyhyt. Käytännössä tämä tarkoittaa, että lapset edelleen kootaan Ohavaan jatkoyhtiä odottamaan, mutta lapset odottavat taksissa taksikuskin valvonnassa. Kustannuksia syntyy odotusajastakin!

Matka-ajat ovat nyt syksyllä normaaliilla ajokelillä olleet pienillä koululaisilla juurikin sen maksimi sallittu eli noin 2,5 tuntia päivässä. Tämä tarkoittaa 1 h 15 minuutin yhdensuuntaista matkaa, kaksi kertaa päiväs-